

3
ԲԱՅԼՁԵՎԻԿՅԱՆ
ՅԵՐՐՈՐԴ
ԳԱՐՆԱՆԱՑԱՆ

633.5

4-29

Ս. ԿԱՐԱԳՅՈՒԼՅԱՆ

Այս

ՑԱՆԵՆՔ ԲԱՍԲԱԿԻ
ՏԵՍԱԿԱՎՈՐ ՍԵՐՄԵՐ

633.5

4-29

ԴԵՏԷՐԱՑ

1932

ՅԵՐԵՎԱՆ

ՅԱՆՆԵՔԻ ԲԱՄԲԱԿԻ ՏԵՍԱԿԱՎՈՐ ՍԵՐՄԵՐ

Բայնիկյան 3-րդ զարնանացանի հիմնական խնդիրներից մեկն էլ բարձր վորակի և մեծ քանակի բերք ստանալն է:

Բերքատվության բարձրացման համար անհրաժեշտ է մի շարք պայմանների ճիշտ կիրառում: Այդ պայմաններն են՝ աշխատանքի ճիշտ կազմակերպումը, լավ վորակի և ժամանակին արած վարը, մեքենաների նպատակահարմար ոգտագործումը, սերտացվի ընտրությունը, ցանքը ժամանակին և խնամքով կտտարելը, պարարտանությունները նպատակահարմար ոգտագործելը պայքարը մոլախոտերի և հիվանդությունների դեմ, ցանքերի կանոնավոր խնամքը և այլն:

Բույսերի կանոնավոր և լավ զարգացման համար վճռական նշանակություն ունի հիշյալ անհրաժեշտ պայմանները ճիշտ կիրառումը: Յերբեք լավ բերք չենք ստանա, չեթե բույսերի լավ զարգանալու համար պահանջվող պայմաններից միքանիսը աչքաթող անենք, չեթե նույնիսկ ֆնացած պայմանները ճիշտ և իր ժամանակին կատարենք:

Այսպես որինակ՝ չեթե ցանքսը կատարել ենք անխնամ կամ անժամանակ և կամ ցանել ենք վատ վորակի սերմեր, ապա վրքան էլ հետագայում մեծ

ուշադրություն դարձնենք մյուս աշխատանքներ վրա, լավ խնամենք, կանոնավոր ջրենք, լավ պայքարենք մոլախոտերի դեմ և այլն, միևնույն է, չենք ստանա այն արդյունքը, վոր կարող էյինք ստանալ պահանջվող բոլոր պայմանները ճիշտ կիրառելու դեպքում:

Այժմ, սոցիալիստական հիմունքներով վերակառուցվող գյուղում, շնորհիվ խորհրդային և կոեկտիվ տնտեսությունների ու մեքենատրակտորային կայանների, մենք ունենք բոլոր հնարավորությունները՝ բերքատվության բարձրացման համար անհրաժեշտ բոլոր պայմանները կիրառելու և հետևաբար մեծ արդյունք ստանալու համար: Մակաչն շատ հաճախ մեզ մոտ այս կամ այն անհրաժեշտ պայմանն աչքաթող է երվում, վորն ուժեղ չափով աղղում է բերքատվության վրա:

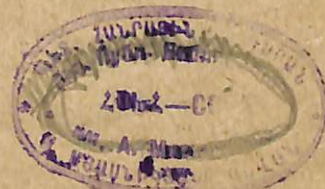
Մինչև այժմ հարկ յիղած ուշադրություն չեք դարձվում նաև բամբակի սերմացվի վրա:

Բերքի բարձրացման խնդրում, մյուս պայմանների հետ միասին, կարևոր նշանակություն ունի նաև սերմացվի ընտրությունը:

Բույսերի բոլոր տեսակներն էլ ունեն զանազան սորտեր, վորոնք տարբերվում են իրարից բերքատվության քանակով, բերքի վորակով, հասունացման շրջանով և այլն:

Լավ սորտից ստացվում է նաև լավ բերք՝ իր լավ հատկություններով, այստեղ, իհարկե, նշանակություն ունեն նաև սվյալ շրջանի կլիմայական և հողային պայմանները:

Բամբակենու տեսակները նույնպես ունեն բազմաթիվ սորտեր, վորոնք նույնպես իրարից տարբերվում են հասունացման շրջանով, բերքի քանակով, վորակով և այլ հատկություններով:

153 332
Խորհրդային միութիւն մեջ կան հատուկ հիմ-
նարկներ (փորձադաշտեր, սելեկցիոն կայաններ), վո-
րոնք ուսումնասիրում են բամբակի տեսակները, նրանց
սորտերը և աշխատում են ստանալ բամբակի այն-պի-
սի սորտեր, վորոնց բերքը թէ քանակով և թէ վորա-
կով բարձր լինի և մեր շրջանների կլիմայական պայ-
մաններին համապատասխան:

Ամեն մի բամբակագործական շրջանում չի կարելի
բամբակի պատահական սորտը մշակելը, վորովհետեւ
կան աշխարհի սորտեր, վորոնք ուշահասն և հնարու-
վար չեն սովորական ձեով մշակել այն շրջաններում,
վորտեղ ցրտերը շուտ են ընկնում:

Խորհրդային Միութիւն բամբակագործական շըր-
ջաններում մշակվում և գլխավորապէս ամերիկական
տեսակի բամբակներն են Այս բամբակներն ունեն
շատ սորտեր, վորոնք նույնպէս իրանց հասունացման
շրջանով, բերքատվութեամբ և այլ հատկութիւններով
տարբերվում են իրարից:

Մեզ մոտ, Խորհրդային Հայաստանում, բամբակա-
գործական շրջաններում մշակվում են ամերիկական
բամբակի, մեծ մասամբ, «Կինգ» և «Նավրոցկի» սորտեր,
վորոնք համապատասխանում են մեր շրջանների կլի-
մայական և հողային պայմաններին:

Սակայն մինչև այժմ անուշադրութեան եր մատ-
նված այն խնդիրը, թէ այդ սորտերից վորը և մեր
վոր շրջանում կամ շրջանի վոր հողամասերում կարելի
չէ մշակել: Մեզ մոտ ցանվող սերմերը միշտ եւ խառն
են լեզել զանազան սորտերի սերմերով: Այդպիսի սեր-
մացուն կամ, ինչպէս ասում են, «Գործարանային
խառնուրդը» («գավոդսկայա սմես») բաղկացած և

«Կինգ»-ի և, «Նավրոցկու» № 182» և մի շարք այլ սոր-
տերի սերմերից: Պարզ է, վոր նման խառնուրդը չերենք
չի կարող հավասարաչափ զարգացող բամբակի բույսեր
տալ, վորովհետեւ ինչպէս ասացինք, ամեն մի բամբա-
կի սորտ տարբերվում է մյուսից իր հասունացման
շրջանով և այլ հատկութիւններով: Այդպիսի ցանքսի
հետեանքը լինում է այն, վոր նրանցից մի մասը ուշ
է ծաղկում և ուշ էլ բերք է տալիս. իսկ այն շրջան-
ները, վորտեղ ցրտերը շուտ են ընկնում, այլ խոսքով՝
տարվա ընթացքում տաք որեւի թիվը համեմատաբար
քիչ է, այդպիսի շրջաններում հիշյալ սերմացվի մեջ
դանվող ուշ հասնող տեսակները բերքը չեն հասցնում
և շատ քիչ արտադրանք և ստացվում: Իացի բերքի
քանակից, այս դեպքում բերքի վորակն եւ շատ ցածր
է լինում: Այդպիսի սերմացվից ստացված բամբակի
թելերը միատեսակ չեն լինում: Նրանցից մեկը լինում
է հաստ և կարճ, մի ուրիշը՝ բարակ ու չերկար, իսկ
մեկի զանգուրները շատ են լինում, մյուսինը՝ քիչ,
ուստի հետագայում այդպիսի բամբակից ստացվող
գործվածքներն եւ վատ վորակի լին լինում:

Մաքուր սորտերից, աշխնքն միայն մի բամբա-
կի սորտի սերմերից, որին ալ՝ միայն «Նավրոցկու»
կամ միայն «Կինգի» սերմերը ցանելիս, միահավասար
ցանք կստացվի: Ամբողջ դաշտում բամբակի բույսերը
հավասար կզարգանան, միաժամանակ կսկսեն ծաղկել
և միաժամանակ եւ կհասունանան: Այս դեպքում բամ-
բակի թէ բերքը և թէ վորակը բարձր կլինի:

Բամբակենու մի սորտի սերմեր ցանելու դեպքում
ստացվող բամբակի թելերն իրանց հաստութեամբ և
չերկարութեամբ միատեսակ կլինեն: Այս պատճա-

ուով եւ աշխարհի բամբակից ստացվող գործվածքներն աւելի լավ վորակի կլինեն, քան թե խառն սերմերից ստացվող բամբակի գործվածքները: Մաքուր սորտի սերմացուն նաեւ այն առավելութիւնն ունի, վոր նկատի ունենալով այդ սորտի հատկութիւնները՝ հնարավոր եւ նրանց մշակել այն շրջաններում կամ հողամասերում, վորոնց պայմանները նպաստաւոր են հիշյալ սորտերի համար:

Մաքուր սորտի սերմացու ստանալու համար, սովորաբար, հավաքում են բամբակի սորտի աւելի քան մի քանի մեծ բերք տվող բույսերի սերմերը: Նկատի չեւ առնվում նաեւ կնգուղների տեսակները: Սերմացու վերցվում եւ այն կնգուղներից, վորոնք աւելի խոշոր են եւ աւելի մեծ յեղանք ունեն:

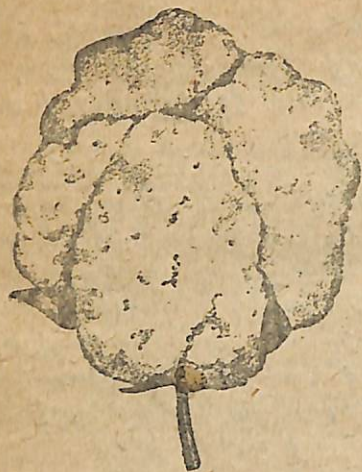
Այս աշխատանքը կատարվում եւ հատուկ հիմնարկներում: Այդ հիմնարկներում մի քանի տարվա ընթացքում (մոտ 4—5 տարի) բամբակի վորակ սորտից ստանում են մի տեսակի եւ լավ վորակի սերմացու, վոր հետագայում տրվում եւ բամբակագործական շրջաններին: Անդրկովկասում, Գլանջալի բամբակի սեւեղին կայանում ամեն տարի բամբակի լավ սորտերից ընտրում են ամենալավ բամբակներն ու եւ նրանց սերմերը կախանի հողամասերում ցանում: Մի քանի տարի իրենց մոտ վորոշ ձեւերով մշակելուց հետո ամենալավ սերմերը հանձնում են բամբակագործական հատուկ տնտեսութիւնների աշխատանքը շարունակելու համար: Յեւ չեւ հարկաւոր սերմերի այս կամ այն սորտը համապատասխանում եւ միւր առաջադրած պահանջներին, դրանից հետո միայն այս, վորպէս մաքուր սորտ, տրվում եւ կոխողներին:

Սակայն այս ճանապարհով ստացված սերմացվի քանակը վորքան եւ շատ լինի, դարձյալ չի բավարարի բամբակագործական բոլոր շրջաններին, այս պատճառով եւ առաջին տարին այդ սերմերը տրվում են մեկ շրջանի, կամ ընդամենը մի քանի գյուղերի, իսկ յերկրորդ տարին այդ գյուղերում մշակվող սորտից այնքան սերմացու չեւ ստացվում, վոր հնարավոր եւ լինում մյուս շրջաններին եւ տալ:

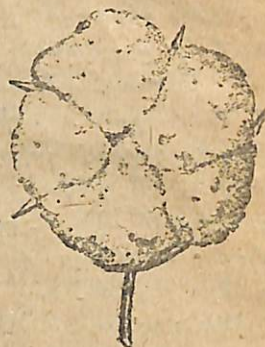
Որինակ՝ մեկ մոտ այս տարի «Կենգ» բամբակի № 492 մաքուր սորտի սերմացուն բաղմացնելու համար Վաղարշապատի շրջանի Արբատ, Գյուլբումբիթ, Ավատաշեն, Խաչաթարախ, Զափարաթաւ եւ Փարաքար գյուղերում միայն այդ բամբակից եւ մշակվելու: Իսկ մյուս տարի այդ գյուղերից ստացված «նուլն» սորտի բամբակից աւելի սերմ կստացվի, վոր հնարավոր կլինի տալ նաեւ մյուս այն բամբակագործական շրջաններին, վորտեղ ձեռնառու կլինի այն մշակել:

Այս խնդրին ամեն մի կոլտնտեսական ու չքավոր միջակ բամբակագործ պետք եւ գիտակցաբար վերաբերվի, վորպէսզի նախորդ տարվանից մնացած, կամ այս տարի այդ գյուղում պատահաւոր ստացված վատ վորակի սերմեր չխառնվեն մաքուր սորտի հետ, հակառակ դեպքում դարձյալ կստացվի սերմացվի նուլն խառնուրդը, ինչ վոր մինչեւ այժմ եւ եւ հետագայ, բերքն եւ անհաջող կլինի: Բացի դրանից, վորպէսզի բամբակի գործարանները փարոզանան բամբակագործական շրջաններին մաքուր սորտի սերմեր տրամադրել, անհրաժեշտ եւ, վոր գործարանին հաճած հիշատակ տրամադրել մաքուր սորտի լինի, ալլապան հրահարավորութիւնն չի լինի ամեն տարի մաքուր սորտի սերմացու տրամադրելու ցանքի համար:

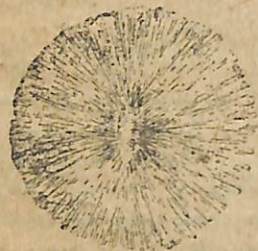
Սերիկցիոն կալաններում մաքուր սորտերից ընտրության միջոցով ստացվող սերմացուն կոչվում է տեսակավոր սերմացու:

Տեսակավոր բամբակենու կնգուղը:

«Գործարանային խառնուրդ»-ից ստացված բամբակենու կնգուղը:

Տեսակավոր բամբակենու թելերը:

«Գործարանային խառնուրդ»-ից ստացված բամբակի թելերը:

Այսպիսով, բամբակից լավ բերք ստանալու համար, մյուս բոլոր անհրաժեշտ պայմանների հետ միասին պետք է նաև ցանել տեսակավոր սերմացու, վորն, ինչպես ասեցինք, մեծ նախով նպաստում է բերքի բարձրացմանը:

Արդեն ասել ենք, վոր մեզ մոտ գլխավորապես մշակվում են «Կինգ» և «Նավրոցկի» սորտերը, վորոնցից «Կինգ»-ը համարվում է վաղահաս սրտ: Նա մոտ 110 որվա ընթացքում սկսում է հասունանալ «Կինգ»-ից զուտ բամբակ ստացվում է 30-ից 32, տոկոս, այսինքն 100 կիլոգրամ բերքից՝ զուտ բամբակ (առանց սերմի) ստացվում է մոտ 30—32 կիլոգրամ, վոր համարվում է լավ յելանք*):

Թելի յերկարությունը մոտավորապես հավասար է 26—27 միլիմետրի (սովորաբար բամբակի թելերի 25—27 միլիմետր յերկարությունը համարվում է միջակ յերկարություն):

Բամբակի այս սորտը, շնորհիվ իր վաղահասության և բավարար բերքատվության, մեզ մոտ բոլոր բամբակագործական շրջաններում էլ հնարավոր է մշակել: Մակախ մեր այն շրջաններում, վորոնց կլիմայական պայմանները հնարավորություն են տալիս մշակել այնպիսի սորտեր, վորոնք համեմատած «Կինգ» սորտի հետ, ավելի ուշ են հասնում, բայց ավելի բերք տալիս, պարզ է վոր, ավելի ձեռնտու չեն այդ շրջաններում մշակել նման սորտեր: Այսպես որինակ՝ մեր մի քանի բամբակագործական շրջաններում կարելի չէ մշակել «Նավրոցկի» սորտը, վոր հասունանալու համար

*) Բամբակի յելանք կոչվում է հունդավորից ստացված մաքուր բամբակը:

ավելի շատ տաք որեր և պահանջում, քան «Գինգ»-ը, բայց բերքն էլ ավելի շատ և լավ վորակի յե լինում:

«Նավթոցկին» հասունանալու համար պահանջում է միջին հաշվով մոտ 120 որ, այսինքն մոտավորապես 10 որ ավելի, քան «Գինգ»-ը: Այս պատճառով էլ այն շրջաններում, վորտեղ ցրտերը համեմատաբար ավելի շուտ են ընկնում, ձեռնտու չի մշակել «Նավթոցկին» բամբակը: Բացի դրանից շատ ուժեղ կամ խոնավությամբ հարուստ հողերում «Նավթոցկու» հասունացման շրջանը յերկարում է, ուստի և պետք է խուսափել այդպիսի հողերում «Նավթոցկին» մշակելուց: Գարնան վարի ժամանակ պետք է առաջին հերթին վարել այն հողերը: վորոնց վրա նախատեսված է ցանել «Նավթոցկին»: Ցանքսի ժամանակ պետք է առաջին հերթին «Նավթոցկին» ցանել ինկատի ունենալովներս ուշ հասունանալու հանգամանքը: «Նավթոցկու» ու լիւանքը հավասար է մոտ 33 տոկոսի: Թելի յերկարութունը մոտավորապես հավասար է 27—28 միլիմետրի: «Նավթոցկու» կնգուղները սովորաբար ավելի մեծ են լինում, քան «Գինգ»-ի կնգուղները: Շնորհիվ կնգուղների մեծութան բամբակն ավելի հեշտ է հալաքվում և բերքի քանակն էլ ավելի շատ է լինում:

«Նավթոցկին» «գործարանային խառնուրդի» համեմատությամբ 15—20 տոկոսով ավելի շատ բերք է տալիս: Սերմերը բավականին խոշոր են և ունեն առատ մաղմղուկներ, գույնը մեծ մասամբ սպիտակավուն է:

Նկատի ունենալով տեսակավոր բամբակի մեծ առավելութունները, խորհրդային Հայաստանի Հող ժողովմատի տնխնիկական բույսերի սեկտորի կողմից հազմակերպված խորհրդակցութուները, բամբակի սոր-

տերի շրջանացման նկատմամբ, հետևյալ վորոշումն է կայացրել:

Այս տարվա մշակվելիք 30.000 հեկտար բամբակի տարածութունից վեղի—Բասարի շրջանում՝ բամբակին հատկացված է 1700 հեկտար հողամասերում ցանել միայն «Նավթոցկին» սորտի սերմեր: Ղուրղուղուլու շրջանի Շահրիար յենթաշրջանում (մեծ և վորք Շահրիարները, Ջաֆարբատ, Գլադգլարիս և Մուլաբալգետ գյուղերում) նույնպես ցանել 4000 հեկտար «Նավթոցկին»:

Մյուս բամբակագործական շրջաններում առաջ ժըմ ցանել «Գինգ» և միևնույն ժամանակ կատարել համապատասխան ուսումնասիրութուններ, վորպեսզի հետազալում, վորտեղ հնարավոր է, նույնպես մշակել «Նավթոցկին» սորտը: Բացի դրանից՝ վաղարշապատի շրջանի 6 գյուղերում մշակել «Գինգի» № 492 տեսակավոր սորտը: Այսպիսով կարճ ժամանակամիջոցում հնարավոր է մեք բամբակագործական շրջաններում մշակել մաքուր սորտեր, վորոնց առավելութուններին մենք արդեն ծանոթացանք:

Խորհրդային ու կոլտնտեսութունները պետք է և մեծ ուշադրութուն դարձնեն այս խնդիրների վրա:

Բանն այն է, վոր յիթի մաքուր արտի սերմացուն թեկուղ անգամ այլ սերմերի հետ է խառնվում, ապա և այն նորից տեսակավորելու համար յերկար ժամանակ և մեծ տխատանք է պահանջվում: Հիշելով այս և նկատի ունենալով տեսակավոր սերմերի մեծ նշանակութունը, պետք է ուշադիր լինել, վորպեսզի այդ սերմացուները չխառնվեն «գործարանային» կամ այլ սերմերի հետ:

2288

«Ազգային գրադարան»

NL0288668

19.179

ՀԱՅԿ ՀԱՊԵՏՈՂԿԱՌԱՅ

ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՆԵԿԱՆ ՀԱՆՐԱՄԱՐՏԵՑԻԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
№ 54 (154) № 54 (154)

ԳԻՆԸ 10 ԿՈՊ. (1 ռ.)

С. КАРАГЕЗЯН

СЕЯТЬ ЧИСТОСОРТНЫЕ СЕМЕНА ХЛОПКА

Госиздат ССР Армении
Эривань — 1932

Գլավլիտ № 7151 (բ) Հրատ. № 2111 Պատվեր № 729 Տիրած 3000
Պետերատի տպարան, Յերևան